

ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Συντάκτρια: Κατερίνα Λαλαγιάννη

ΘΕ 1. Β΄ Γυμνασίου Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;

2^ο δώρο: Εικονομαχία

1.1 Τίτλος σχεδίου διδασκαλίας

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

1.2 Γενικός Σκοπός

Παιδαγωγικοί στόχοι

Οι μαθητές/-τριες :

- Να μυηθούν στη διαδικασία κατανόησης, κριτικής ανάλυσης και αξιολόγησης ποικίλων πηγών, με τις οποίες προσεγγίζονται και ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα
- Να δουν την εικόνα ως εργαλείο και πηγή μάθησης
- Να διαμορφώσουν, μέσα από τη μελέτη των αντικρουόμενων εικονομαχικών και εικονολατρικών θέσεων, άποψη για τη θέση της εκκλησίας και το σεβασμό στις διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Γνωσιολογικοί στόχοι

- Να αντιληφθούν τη διαδικασία κατανόησης, κριτικής ανάλυσης και αξιολόγησης των διαφορετικών πηγών, με τις οποίες προσεγγίζονται και ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα .
- Να αναδειχθούν ερωτήματα και θέσεις για τον ρόλο της εικόνας στη ζωή και το ζήτημα του εικονισμού του Θεού.

Να προσλάβουν τη σημασία της τέχνης ως μέσου για την απεικόνιση του Θεού, όσο και της κοινωνικής συμπεριφοράς των ανθρώπων.

Δίνεται εποπτικό υλικό σε φύλλα εργασίας.

Οι μαθητές καλούνται:

- α) να υπογραμμίσουν τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής απεικόνισης,
- β) να τα συσχετίσουν με αρχαιοελληνικές παραστάσεις και αγάλματα, με παραδόσεις του Ισλάμ, του Ιουδαϊσμού και αφρικανικών θρησκειών,
- γ) να αιτιολογήσουν τη επικράτηση της ελληνικής πνευματικής παράδοσης έναντι της ανεικονικής παράδοσης της Ανατολής,
- δ) να εντοπίσουν και να κατανοήσουν μέσα από συγκριτική μελέτη το θεολογικό νόημα των εικόνων .

1.3 Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα

Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να:

- εξηγούν τους λόγους της εικονομαχικής έριδας και την κρισιμότητα του ζητήματος,
- αναγνωρίζουν και αξιολογούν τα σοβαρά ζητήματα και τις παρανοήσεις που υπάρχουν στη βάση της έριδας,
- περιγράφουν τη συνάφεια εντός της οποίας ανέκυψε το ζήτημα,
- αναπτύσσουν τα επιχειρήματα των δύο πλευρών,

- κρίνουν και αξιολογούν τη σύνθεση που διαμορφώθηκε,
- διαμορφώνουν και διατυπώνουν τη δική τους άποψη πάνω στο ζήτημα του εικονισμού του Θεού,
- παρουσιάζουν τα επιχειρήματα που διατυπώνουν οι άλλες θρησκείες για την απεικόνιση του Θεού
- κρίνουν και ελέγχουν -με παραδείγματα- το ρόλο της εικόνας στη ζωή τους.

1.4 Εμπλεκόμενοι Στόχοι και Επάρκειες της Τάξης

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Οι μαθητές/-τριες μπορούν να:

- εξηγούν τους λόγους της εικονομαχικής έριδας και την κρισιμότητα του ζητήματος,
- αναγνωρίζουν και αξιολογούν τα σοβαρά ζητήματα και τις παρανοήσεις που υπάρχουν στη βάση της έριδας,
- περιγράφουν τη συνάφεια εντός της οποίας ανέκυψε το ζήτημα,
- κρίνουν και αξιολογούν τη σύνθεση που διαμορφώθηκε,
- διαμορφώνουν και διατυπώνουν τη δική τους άποψη πάνω στο ζήτημα του εικονισμού

Επάρκειες της Τάξης:

Το μαθησιακό επίπεδο της τάξης είναι υψηλό, με κριτική διάθεση και καλή συνεργασία. Υπάρχει σχετική ομοιογένεια σε καθαρά αστικό περιβάλλον. Η αίθουσα είναι μεγάλη, κατάλληλη για δημιουργία ομάδων εργασίας. Διαθέτει προτζέκτορα, αλλά όχι δυνατό σήμα internet.

1.5 Προτεινόμενη Εκπαιδευτική Μέθοδος

Διδακτική Μέθοδος :

- Εμπλουτισμένη διδασκαλία (παρέχεται, πλέον του σχολικού εγχειριδίου, πρόσθετο υλικό για επεξεργασία)
- Συνεργατική και ομαδοκεντρική, διαλογική και διερευνητική (Ανακαλυπτική, Επίλυση προβλήματος)
- Ερωτηματική διδασκαλία
- Αξιοποίηση προγενέστερης γνώσης
- Πολυπρισματική θεώρηση στη διδασκαλία της Ιστορίας και
- Διδασκαλία από πηγές
- Διαθεματική προσέγγιση: Εκπαίδευση μέσα από την Τέχνη, Ιστορία και Θρησκευτικά.

1.5 Τεχνικές

Χρήση στρατηγικών και τεχνικών διδασκαλίας που προτείνονται στο νέο ΠΣ:

- Artful thinking
- **ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ: ΔΕΚΑ ΕΠΙ ΔΥΟ** [Looking: Ten times Two]
«Παρατηρώ». «Επεξεργάζομαι», «Ερμηνεύω»
- **Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου.** - Think, Pair, Share. (TPS)
- «Τι σε κάνει να το λες αυτό;» [What makes you say that?]
- **ΠΑΙΧΝΙΔΙ γνώσεων**

2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

2.1 Γενική Περιγραφή

Στάδιο 1: 1^η ώρα

Αφόρμηση με ανάκληση προγενέστερων γνώσεων

Οι μαθητές με τη βοήθεια εικόνων καλούνται να ανακαλέσουν στην μνήμη τους τα χαρακτηριστικά των τοιχογραφιών των κατακομβών, που μελέτησαν την προηγούμενη χρονιά, (ΘΕ 1.Μεγαλώνοντας και αναζητώντας). Η απεικόνιση του Θεού και ο φυσικός διάκοσμος σημειώνονται ιδιαίτερα.

Δραστηριότητα 1

Βήμα 1: **Δίνονται οι λέξεις - κλειδιά:** « Εικονομαχία, εικονολατρία, εικονομάχοι, εικονολάτρες, θρησκευτικός φανατισμός».

Βήμα 2: Με τη μέθοδο της ιδεοθύελλας επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση, καθώς οι γνώσεις των μαθητών είναι ικανοποιητικές.

Δραστηριότητα 2 Οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες, Ιστορικοί και Δημοσιογράφοι, και επεξεργάζονται τα φύλλα εργασίας. Στη συνέχεια ο κάθε εκπρόσωπος των Ομάδων παρουσιάζει περιληπτικά την πηγή που μελέτησαν και ανακοινώνει τα πορίσματα της εργασίας τους.

Δραστηριότητα 3 Ολοκλήρωση της 1^{ης} ώρας με συζήτηση στην ολομέλεια.

Δραστηριότητα 4 Οδηγία του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές να αναζητήσουν τα γεγονότα της εικονομαχίας με τη βοήθεια της φιλολόγου τους, (έχει σχεδιαστεί διαθεματική συνεργασία Ιστορίας-Θρησκευτικών).

Στάδιο 2: 2^η ώρα

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές έχοντας ήδη διδαχθεί στην Ιστορία το οικείο μάθημα και ανακαλούν τις γνώσεις τους μ' ένα παιχνίδι :

Χωρίζονται σε δύο ομάδες στην τάξη.

Παίρνουν από μία βάση χαρτονιού και ετοιμάζονται να την αναμέτρηση.

Σε κάθε σωστή απάντηση η ομάδα παίρνει ένα κομμάτι εικόνας.

Νικήτρια είναι αυτή που θα συνθέσει πρώτη την εικόνα της και θα την αναγνωρίσει.

Δραστηριότητα 2

Δίνονται οι λέξεις - κλειδιά: « ανεικονική λατρεία, εικονισμός του Θεού, πορτρέτα Φαγιούμ, αρχαιοελληνική κληρονομιά».

Δραστηριότητα 3

Οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες, καλλιτέχνες , κριτικοί και ιστορικοί τέχνης, επεξεργάζονται τα φύλλα εργασίας. Στη συνέχεια ο κάθε εκπρόσωπος των Ομάδων περιγράφει τα έργα που μελέτησαν και ανακοινώνει τα πορίσματα της εργασίας τους. Όλοι οι μαθητές τα βλέπουν σε διαφάνειες.

Δραστηριότητα 4

Συζήτηση στην ολομέλεια, τελικά συμπεράσματα.

Δραστηριότητα 5

Τους ζητείται να σημειώσουν στο ατομικό ημερολόγιο τα καινούργια στοιχεία του μαθήματος και να ετοιμάσουν ένα χρονολόγιο της εικονομαχίας και να συγκεντρώσουν τα επιχειρήματα των δύο πλευρών, για να γίνει ένα debate στο επόμενο μάθημα.

Το περίγραμμα της Διδασκαλίας

α/α	Στάδια διδασκαλίας	Χρόνος	Εκπαιδευτική Τεχνική (πολύ σύντομη περιγραφή)	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα που υπηρετούνται
	<u>1^η ώρα</u>			
1	Αφόρμηση με ανάκληση προγενέστερων γνώσεων –ιδεοθύελλα προφορική	10 λεπτά	Θεματική προσέγγιση Ιδεοθύελλα - Brainstorming	Ανάκληση προγενέστερων γνώσεων –εισαγωγή στο νέο αντικείμενο μελέτης
2	Μελέτη πηγών της εικονομαχικής περιόδου ανά ομάδες	15 λεπτά	Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου. - Think, Pair, Share. (TPS)	Αναγνωρίζουν και αξιολογούν τη σοβαρότητα και την κρισιμότητα της εικονομαχικής έριδα
3	Παρουσίαση των συμπερασμάτων στην ολομέλεια	15 λεπτά	Ομαδοκεντρική διδασκαλία	Κρίνουν και αξιολογούν τις ιστορικές παραμέτρους που οδήγησαν στη σύγκρουση
4	Ανακεφαλαίωση Μελέτη στο σπίτι των βασικών ιστορικών σημείων της εικονομαχίας	5 λεπτά	Ανακεφαλαίωση	Ανατροφοδότηση γνώσεων
	<u>2^η ώρα</u>			
5	Παιγνίδι γνώσεων στην τάξη	10 λεπτά	Ομαδικό παιγνίδι γνώσεων	Ανάκληση και εμπέδωση γνώσεων
6	Μελέτη εποπτικού υλικού σε φύλλα εργασίας ανά ομάδες	10 λεπτά	Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι - διερωτώμαι [I see, I think, I wonder] Έντεχνη συλλογιστική Artful Thinking	Διαμορφώνουν και διατυπώνουν τη δική τους άποψη πάνω στο ζήτημα του εικονισμού του Θεού
7	Παρουσίαση των συμπερασμάτων τους στην ολομέλεια, συζήτηση	15 λεπτά	Ομαδοκεντρική διδασκαλία	Αναγνωρίζουν τη σημασία και την ανάγκη εικονισμού του Θεού
8	Ατομική αξιολόγηση - χρήση ατομικού ημερολογίου	7 λεπτά	Αυτοαξιολόγηση	Ατομική αξιολόγηση όσων προσέλαβαν

9	Καλούνται να ετοιμάσουν ένα χρονολόγιο της εικονομαχίας και να συγκεντρώσουν τα επιχειρήματα των δύο πλευρών, για να γίνει ένα debate στο επόμενο μάθημα.	3 λεπτά	Οδηγίες για δημιουργική μελέτη	Κριτική εμπέδωση γνώσεων
---	---	---------	--------------------------------	--------------------------

2.2 Υλικοτεχνική Υποδομή

- Ύπαρξη και λειτουργία φωτοτυπικού για φύλλα εργασίας,
- Ύπαρξη υπολογιστή
- Το internet είναι ένα μόνιμο πρόβλημα στο σχολείο μας και γι αυτό αποφεύγεται η χρήση του στην τάξη για διαδικτυακές εργασίες.

2.3 Βιβλιογραφικές πηγές σχεδίου:

- Γλύκατζη-Ahrweiler Ελένη : «L' ideologie politique de l' Empire Byzantin», 1975 (μετάφραση Τούλας Δρακοπούλου ως Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, εκδ. Ψυχογιός
- Ιστορία (Β Γενικού Λυκείου - Γενικής Παιδείας): Ηλεκτρονικό Βιβλίο
- el.wikipedia
- http://www.impantokratoros.gr/istorikoi_aitia_eikonomachia1.el.aspx
- <http://www.wikiwand.com/gl/Sinagoga>
- http://www.revolvy.com/main/index.php?s=Oldest%20synagogues%20in%20the%20world&item_type=topic
- <http://karamanlidika.gr/zevgma-mosaics-seleukia-1/>
- https://lykeio-thrakomakedonon.wikispaces.com/file/view/ΙΣΤΟΡΙΑ_21-23-2.docx
- <http://www.lifo.gr/team/evrymata/35166>
- <http://www.pi-schools.gr/lessons/aesthetics/eikastika/afises/index.php?id=64&v=2>
- <http://www.symbole.gr/forum/viewtopic.php?f=48&t=420>
- www.lifo.gr

3. Φύλλα Εργασίας

3.1 Φύλλα Εργασίας 1^{ης} ώρας

1. Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

φύλλο εργασίας

Λέξεις - κλειδιά:

Εικονομαχία, εικονολατρία, εικονομάχοι, εικονολάτρες, θρησκευτικός φανατισμός

1^η ώρα

«...ο Λέων « ο δυσσεβής» συγκρότησε «σιλέντιο» (=αυτοκρατορικό συμβούλιο) κατά των αγίων και σεβαστών εικόνων. Κάλεσε και τον αγιότατο Πατριάρχη Γερμανό, επειδή νόμιζε πως θα τον πείσει να υπογράψει κατά των αγίων εικόνων. Ο γενναίος όμως δούλος του Χριστού χωρίς να πειστεί καθόλου στην άθλια κακοδοξία του (του Λέοντα) ακολουθώντας το δρόμο το σωστό της αλήθειας παραιτήθηκε από το αρχιερατικό του αξίωμα. Αφού παρέδωσε το ωμοφόριό του είπε, μετά από πολλά διδακτικά λόγια: « Αν εγώ είμαι Ιωνάς, ρίξτε με στη θάλασσα. Όμως, βασιλιά, είναι αδύνατο σε μένα να φέρω αλλαγές στην πίστη χωρίς οικουμενική σύνοδο». Και φεύγοντας πήγε στο πατρικό του σπίτι, στο Πλατάνι, και ησύχασε (έζησε ως μοναχός)».

Θεοφάνης, Χρονογραφία PG 108,820c- 821a

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου. - Think, Pair, Share. (TPS)

Ερωτήσεις κατανόησης:

1. Ποιες πληροφορίες για τις σχέσεις αυτοκράτορα και πατριάρχη αντλούμε από το απόσπασμα αυτό;
2. Να σχολιάσετε τα λόγια και τα έργα του Πατριάρχη.
3. Ποια είναι η ορθόδοξη παράδοση για την επίλυση των θεολογικών προβλημάτων;
4. Διαφαίνεται η άποψη του Θεοφάνη του Ομολογητή για το θέμα της λατρείας των εικόνων; Αν ναι, ποια είναι αυτή;

2. Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

1^η ώρα

φύλλο εργασίας

**Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου. –
Think, Pair, Share. (TPS)**

Λέξεις - κλειδιά:

Εικονομαχία, εικονολατρία,
εικονομάχοι, εικονολάτρες,
θρησκευτικός φανατισμός

Πρακτικά της Αγίας Εβδόμης Οικουμενικής Συνόδου

«Έτσι, βαδίζουμε τη βασιλική οδό και ακολουθούμε την παιδεία που εμπνεύστηκε με θείο τρόπο από τους Άγιους Πατέρες μας και την Παράδοση της καθολικής Εκκλησίας... Αποφασίζουμε με κάθε ακρίβεια και μετά από ολοκληρωμένο έλεγχο ότι, όπως ο Άγιος και Ζωοποιός Σταυρός, και οι άγιες και πολύτιμες εικόνες που ζωγραφίζονται με χρώματα, που φτιάχνονται με μικρούς λίθους ή με κάθε άλλο υλικό που προορίζεται για αυτό το σκοπό, πρέπει να τοποθετηθούν μέσα στις άγιες εκκλησίες του Θεού, επάνω στα δοχεία και τα ιερά άμφια, επάνω στους τοίχους και στα μαδέρια, μέσα στα σπίτια και στους δρόμους, είτε είναι εικόνες του Θεού και Κυρίου μας και Λυτρωτή Ιησού Χριστού, είτε της εξαιρέτου και άσπιλης Μητέρας του Θεού, είτε των αγίων αγγέλων και των σεβαστών αγίων. Έτσι, κάθε φορά που βλέπουμε την απεικόνισή τους στην εικόνα, κάθε φορά που παρακινούμαστε να τις θεωρούμε ενθυμούμενοι αυτούς που απεικονίζονται, αποκομίζουμε περισσότερη αγάπη για εκείνους και παρακινούμαστε περισσότερο να τους τιμούμε, ασπαζόμενοι τις εικόνες τους και μαρτυρώντας την ευλάβεια και όχι τη λατρεία που, σύμφωνα με την πίστη μας, αρμόζει μόνο στη θεία φύση, αλλά με τον τρόπο που τιμούμε τον πολύτιμο και ζωοποιό Σταυρό, το Άγιο Ευαγγέλιο και άλλα ιερά αντικείμενα, τα οποία τα τιμούμε δια του λιβανίσματος και των λαμπάδων, σύμφωνα με την ευλαβή συνήθεια των παλαιότερων. Επειδή η της εικόνας τιμή επί το πρωτότυπον διαβαίνει, αυτός που ευλαβείται την εικόνα, ευλαβείται το πρόσωπο που απεικονίζεται...»

Mansi, τ. XII, col. 377-380, γαλλική μετάφρ. από τον L. Ouspensky, Δοκίμιο για τη θεολογία της εικόνας στην Ορθόδοξη Εκκλησία, τ. Ι, Παρίσι, 1960, σσ. 157-159.

1. Ποια θεολογικά στοιχεία για την προσκύνηση των εικόνων μας δίνει το κείμενο;
2. Ποιο είναι το τελικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η Εβδόμη Οικουμενική Σύνοδος;

3. Μια προσέγγιση της εικονομαχίας φύλλο εργασίας

1^η ώρα

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου.
- Think, Pair, Share. (TPS)

Λέξεις - κλειδιά:
Εικονομαχία, εικονολατρία,
εικονομάχοι, εικονολάτρες,
θρησκευτικός φανατισμός

Χρονογραφία Θεοφάνους ηγουμένου

Γιατί, όπως ακριβώς οι ανωτέρω αναφερόμενες νήσοι Θήρα και Θηρασία είχαν κάποτε εκβραστεί, το ίδιο έγινε και τώρα με τη νήσο την ονομαζόμενη Ιερά, που δημιουργήθηκε, ενώ δεν υπήρχε προηγούμενα, μέσα από μια φοβερή έκρηξη, επί βασιλείας του Λέοντα, του εχθρού του Θεού. Αυτός, θεωρώντας ότι η οργή του Θεού ήταν με το μέρος του και όχι εναντίον του, ξεκίνησε ακόμη πιο ανελέητο πόλεμο ενάντια στις άγιες και σεπτές εικόνες... Γιατί είχε μεγάλη αγριότητα και απόλυτη άγνοια, που είναι και η αιτία των περισσότερων κακών.

Ο λαός της Βασιλεύουσας ταραχθηκε πολύ από τα νεοεμφανισθέντα δόγματα και αποπειράθηκε επίθεση εναντίον του και εφόνευσε μερικούς από τους άνδρες του βασιλιά, οι οποίοι είχαν κατεβάσει την εικόνα του Κυρίου που υπήρχε κρεμασμένη πάνω από τη Χάλκινη Πύλη, με αποτέλεσμα πολλοί απ' αυτούς να τιμωρηθούν χάριν της αληθινής πίστεως και να υποστούν ακρωτηριασμούς, μαστιγώσεις, εξορία και φυλάκιση, ειδικά εκείνοι που ήταν προύχοντες εκ γενετής και λόγω παιδείας. Αυτό οδήγησε στο κλείσιμο των σχολείων και στην εξάλειψη της ευσεβούς εκπαίδευσης, η οποία είχε καθιερωθεί από την εποχή του αγίου Κωνσταντίνου μέχρι τις μέρες μας, αλλά καταστράφηκε, μαζί με πολλά άλλα καλά πράγματα, απ' αυτόν τον σαρακηνόφρονα Λέοντα.

Θεοφάνους Χρονογραφία, PG 816b- 817b

Ερωτήσεις κατανόησης:

1. Ποια ήταν η αφορμή της εικονομαχίας, σύμφωνα με την πηγή;
2. Πως ερμήνευσε το γεγονός ο αυτοκράτορας πολιτικά και σε ποιες ενέργειες προέβη;
3. Υπογραμμίστε τα ακραία στοιχεία φανατισμού και των δύο πλευρών.

4. Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

φύλλο εργασίας

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου.

- Think, Pair, Share. (TPS)

1^η ώρα

Λέξεις - κλειδιά:

Εικονομαχία, εικονολατρία,
εικονομάχοι, εικονολάτρες,
θρησκευτικός φανατισμός

1. Το διάταγμα της συνόδου της Ιερείας (754)

Ομόφωνα ορίζουμε ότι οι παντός είδους εικόνες που έχουν κατασκευασθεί από κάθε είδους υλικό και έχουν ζωγραφιστεί από τον κακότεχνο χρωστήρα των εικονογράφων θα είναι στο μέλλον απόβλητες από τις χριστιανικές εκκλησίες και ξένες και αποκρουστικές για τους Χριστιανούς. Και κανένας πια να μην έχει το δικαίωμα να ασκεί το ανόσιο και ασεβές αυτό επάγγελμα. Όποιος τολμά από δω και πέρα να κατασκευάζει ή να προσκυνά ή να τοποθετεί σε εκκλησία ή ιδιωτική κατοικία ή να αποκρύπτει εικόνες, αν αυτός είναι επίσκοπος ή διάκονος, να καθαιρείται, αν είναι μοναχός ή λαϊκός, να αναθεματίζεται και να είναι υπόλογος απέναντι στους αυτοκρατορικούς νόμους, με την κατηγορία ότι στρέφεται ενάντια στις διαταγές του Θεού και είναι εχθρός των πατροπαράδοτων δογμάτων.

H. Hennephof (εκδ.) Textus Byzantinos ad Iconomachiam pertinentes in usum academicum, Λέιντεν 1969, p.73

2. Στις κα' του μηνός Αυγούστου της δ' ινδικτίωνος ο αυτοκράτορας αποφάσισε να διαπομπεύσει και να ατιμάσει το σχήμα των μοναχών μέσα στο ιπποδρόμιο. Διέταξε λοιπόν ο καθένας μοναχός να μπαίνει μέσα στον ιππόδρομο κρατώντας από το χέρι μια κοινή γυναίκα και όλο το πλήθος να τους βρίζει και να τους εμπτύει.

Θεοφάνης Ομολογητής, Χρονογραφία, PG108, 881a -b

Ερωτήσεις κατανόησης:

1. Να σχολιάσετε το ύφος και το ήθος των αποφάσεων της συνόδου της Ιερείας.
2. Υπογραμμίστε τον ρόλο της πολιτικής εξουσίας στα θέματα της εκκλησίας.
3. Η διαπόμπευση των μοναχών (στο δεύτερο παράθεμα) ποια στοιχεία μας δίνει:
 - α) για τη θέση του αυτοκράτορα εναντίον των μοναχών, και
 - β) για τον φανατισμό που επικρατούσε κατά την περίοδο αυτή.

5. Μια προσέγγιση της εικονομαχίας φύλλο εργασίας

1^η ώρα

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου.
- Think, Pair, Share. (TPS)

Λέξεις - κλειδιά:

Εικονομαχία, εικονολατρία,
εικονομάχοι, εικονολάτρες,
θρησκευτικός φανατισμός

1. Το ίδιο έτος ο στρατηγός του θέματος των Θρακών, ο Μιχαήλ ὁ Λαχανοδράκων, κατελάμβανε τα μοναστήρια, ανδρικά και γυναικεία, και όλα τα ιερά σκεύη, τα βιβλία και τα ζώα, τα πουλούσε. Τα δε χρήματα που μάζευε τα έστελνε στον βασιλιά. Αν κάποιος φύλασσε κάπου ιερό λείψανο, το παρέδιδε στην φωτιά και τον κάτοχο αυτού τον τιμωρούσε ως ασεβή. Και πολλούς μοναχούς τους αποτελείωσε με το μαστίγιο, άλλους με το ξίφος και αναρίθμητους τους τύφλωσε. Άλλους, αφού τους άλειψε με κηρέλαιο τους έβαζε φωτιά, και άλλους, μετά από πολλά βάσανα, τους έστελνε στην εξορία. Τέλος στο θέμα που διοικούσε, δεν άφησε κανέναν μοναχό. Αυτά έμαθε ο μισάγαθος βασιλιάς (δηλ. ο Κωνσταντίνος Ε΄) και έγραψε ένα γράμμα ευχαριστίας προς αυτόν λέγοντας " βρήκα άνδρα κατά την καρδιά μου, ο οποίος κάνει πάντα το θέλημά μου".
2. Όταν ο πάπας της Ρώμης έμαθε την καθαίρεση των σεπτών εικόνων, εμπόδισε να σταλούν οι φόροι της Ρώμης και της Ιταλίας στην Κωνσταντινούπολη. Με επιστολή του ακόμη emήνυσε στον αυτοκράτορα Λέοντα Γ' ότι δεν πρέπει ο βασιλιάς να κάνει λόγο και να μεταβάλει την αρχαία πίστη της εκκλησίας, η οποία έχει καθιερωθεί από τους αγίους πατέρες.

1. Θεοφάνης Ομολογητής, Χρονογραφία, PG,108, 900a- c
2. Θεοφάνης Ομολογητής, Χρονογραφία, PG,108, 816a- b

Ερωτήσεις κατανόησης:

1. Χαρακτηρίστε τη στάση του στρατηγού του θέματος των Θρακών και του βασιλιά.
2. Ποιες ήταν οι επιπτώσεις της εικονομαχίας στις σχέσεις ανατολής και δύσης.
3. Διαφαίνεται η άποψη του Θεοφάνη του Ομολογητή για το θέμα της λατρείας των εικόνων; Αν ναι, ποια είναι αυτή;

Παιγνίδι στην τάξη

- ❖ Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες για ένα παιχνίδι γνώσεων. Παίρνουν από μία βάση χαρτονιού και ετοιμάζονται να την αναμέτρηση.
- ❖ Σε κάθε σωστή απάντηση η ομάδα παίρνει ένα κομμάτι εικόνας.
- ❖ Νικήτρια είναι αυτή που θα συνθέσει πρώτη την εικόνα της και θα την αναγνωρίσει. (10')

3.2 Φύλλα Εργασίας 2^{ης} ώρας

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

2^η ώρα

1^ο φύλλο εργασίας Artful thinking

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ [elaboration game]

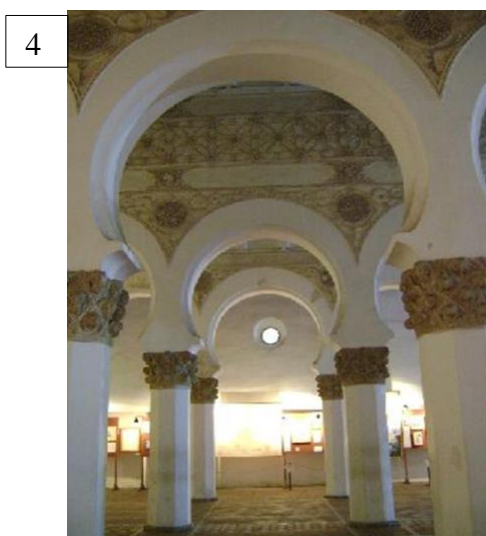
«Παρατηρώ»

«Επεξεργάζομαι»

«Ερμηνεύω»

Λέξεις -κλειδιά

ανεικονική λατρεία, εικονισμός του Θεού,
πορτρέτα Φαγιούμ,
αρχαιοελληνική κληρονομιά

- 1-2. Τοιχογραφίες με σκηνές της Π. Δ. από τη συναγωγή της Δούρα Ευρωπός, 244μ.Χ.
3. Μέρος από θωράκιο συναγωγής, Ασκάλωνα, 6^{ος} -7^{ος} αι.
4. Συναγωγή της Santa María la Blanca, 1180
5. Συναγωγή της Χεβρών, δάπεδο μωσαϊκό Huldaḥ, δάπεδο μωσαϊκό, 5^{ος} αι.
6. Συναγωγή Shalom Al Yisrael, 6^{ος} -7^{ος} αι.

Αφορμή για συζήτηση

1. Παρατηρήστε προσεκτικά τις τοιχογραφίες της συναγωγής στη Δούρα Ευρωπός. Τι σας εντυπωσιάζει; Έχετε εντοπίσει την παρουσία του Θεού στις τοιχογραφίες της συναγωγής;
2. Στις επόμενες εικονογραφικές περιόδους ο διάκοσμος αλλάζει θεματολόγιο. Ποια μοτίβα ακολουθεί;
3. Εξηγήστε τις ιουδαϊκές επιλογές με βάση τις πρώτες εντολές του δεκαλόγου.

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

2^η ώρα

2^ο φύλλο εργασίας Artful thinking

A) ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ: ΔΕΚΑ ΕΠΙ ΔΥΟ

[Looking: Ten times Two]

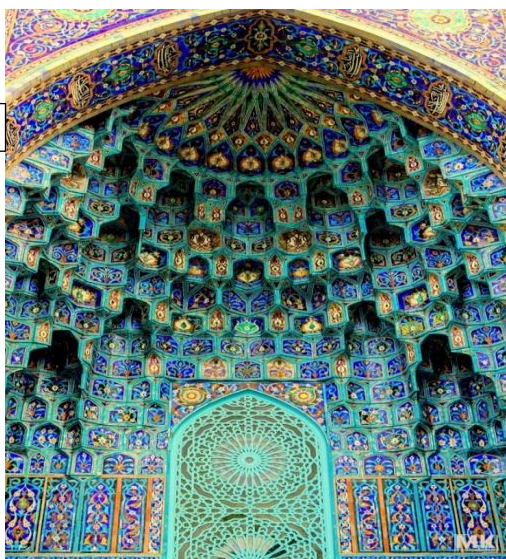
1

2

3

4

5

1. Μικρογραφία σε χειρόγραφο. Ο προφήτης Μωάμεθ διδάσκει
2. Μικρογραφία σε χειρόγραφο. Ο προφήτης Μωάμεθ οδηγεί τους πιστούς στη Μέκκα.
3. Μουκάρνας, ο κυψελωειδής θόλος σε πρότυπο τεμένους στο Ισφαχάν .
4. Αραβουργήματα στην αυλή των Λεόντων στο Alhambra, Andalusia, Ισπανία.
5. Η τέχνη της καλλιγραφίας

Λέξεις - κλειδιά
ανεικονική λατρεία, εικονισμός του Θεού,
πορτρέτα Φαγιούμ,
αρχαιοελληνική κληρονομιά

Αφορμή για συζήτηση

1. Το πρόσωπο που κυκλώνεται είναι ο Μωάμεθ ο προφήτης και ιδρυτής του Ισλάμ. Γιατί νομίζετε παραμένει λευκό;
2. Τα τέλεια γεωμετρικά σχήματα ονομάζονται αραβουργήματα. Ποιος πιστεύετε πως είναι ο λόγος ύπαρξής τους στο χώρο λατρείας του Ισλάμ;

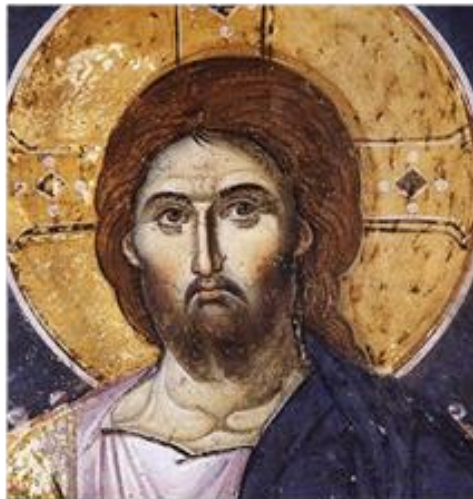
Β) ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Παρατηρώ»

«Επεξεργάζομαι»

«Ερμηνεύω»

Πορτρέτα Φαγιούμ και εικόνες αγίων

Γνωρίζετε ότι

Τα περίφημα πορτρέτα Φαγιούμ είναι προσωπογραφίες που φιλοτεχνήθηκαν τον 1ο έως τον 3ο μ.Χ. αιώνα και αποτελούν μάλιστα την αρχαιότερη μορφή προσωπογραφίας. Είχαν ταφική χρήση και πήραν το όνομά τους από την πόλη Φαγιούμ της Αιγύπτου, όπου ανακαλύφθηκαν τα πρώτα. Τα πορτρέτα αυτά είναι απόγονοι της ελληνιστικής ζωγραφικής, της αλεξανδρινής σχολής που δημιουργήθηκε στην Αίγυπτο τον 4ο π.Χ. αιώνα. Πολλά από αυτά φιλοτεχνήθηκαν από Έλληνες καλλιτέχνες, όταν μέρος του ελληνικού πληθυσμού εγκαταστάθηκε σε πόλεις, όπως την Αλεξάνδρεια, όταν αυτές διοικούνταν από Έλληνες βασιλείς μετά τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Αφορμή για συζήτηση

1. Παρατηρήστε προσεκτικά τις εικόνες, που προέρχονται από τον κύκλο πορτραίτων Φαγιούμ της Αιγύπτου.
2. Μελετήστε τα ζευγάρια των εικόνων και καταγράψτε τα συμπεράσματά σας.
3. Συζητήστε στην ομάδα σας την πορεία της τέχνης από την αρχαιότητα μέχρι την εκκλησιαστική- βυζαντινή.

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

2^η ώρα

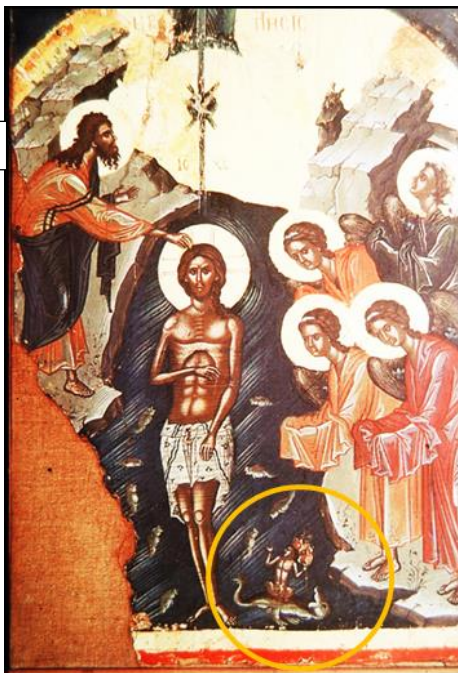
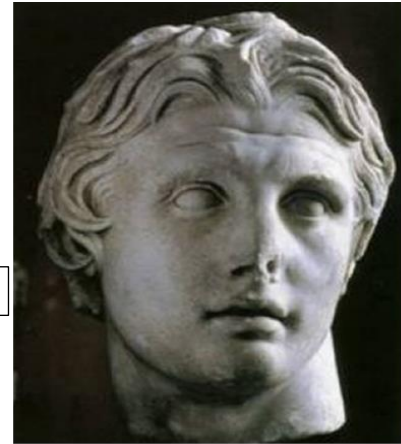
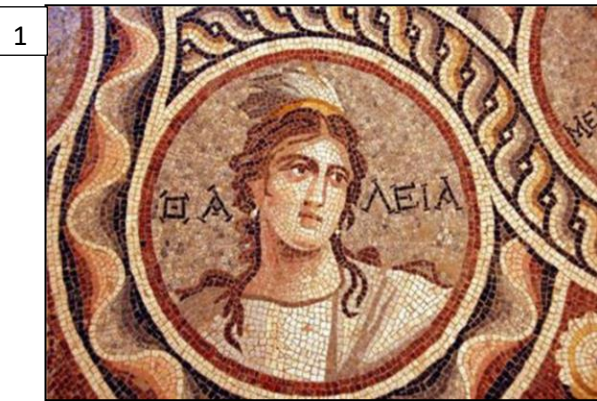
3^ο φύλλο εργασίας Artful thinking

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ [elaboration game]

«Παρατηρώ»

«Επεξεργάζομαι»

«Ερμηνεύω»

1. Αρχαία πόλη Ζεύγμα, κοντά στη Συρία
2. Προτομή του Αλεξάνδρου, Αρχ. Μουσείο Κων/πόλεως, ελληνιστική περίοδος
3. Κεφαλή Ίριδος, ζωοφόρος Παρθενώνα
4. Θεοφάνης Στρελίζας, ο Κρής, 1546
5. Ψηφιδωτό Δήλου, ελληνιστική περίοδος
6. Πανσέλιнос, Βάπτιση, λεπτομέρεια
7. Ραφαήλ, Ο θρίαμβος της Γαλάτειας
8. Ζεύγμα - Ωκεανός και Τηθύς

Λέξεις -κλειδιά
ανεικονική λατρεία, **εικονισμός του Θεού**,
πορτρέτα Φαγιούμ,
αρχαιοελληνική κληρονομιά

Αφορμή για συζήτηση

1. Να μελετήσετε προσεκτικά τις εικόνες της αρχαιοελληνικής μας κληρονομιάς. Καταγράψτε τις εκτιμήσεις σας.
2. Να παρατηρήσετε και να συγκρίνετε τα μοτίβα των ψαριών στις εικόνες διαφορετικών ιστορικών σημείων.
3. Πιστεύετε πως θα μπορούσαν τα πορτραίτα της Θάλειας και της Τηθύος από το Ζεύγμα να βρεθούν σε μια εκκλησία, αν προσθέταμε ένα φωτοστέφανο;

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

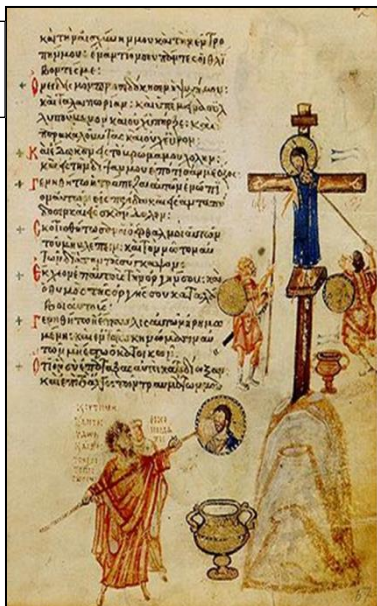
4^ο φύλλο εργασίας Artful thinking

2^η ώρα

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ: ΔΕΚΑ ΕΠΙ ΔΥΟ

[Looking: Ten times Two]

1

2

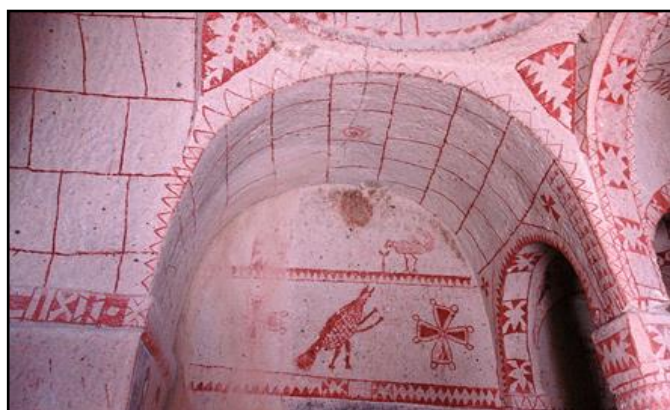
3

4

5

Λέξεις -κλειδιά
ανεικονική λατρεία, εικονισμός του Θεού,
πορτρέτα Φαγιούμ,
αρχαιοελληνική κληρονομιά

1. Εικονομάχοι καλύπτουν την εικόνα του Χριστού με ασβέστη. Ψαλτήρι Cludon,(περί το 830). Ιστορικό Μουσείο Μόσχας
- 2-3. Στις εικόνες διωγμοί μοναχών. Λεπτομέρειες από το Χρονικό του Ιωάννη Σκυλίτζη, τέλη 12ου-αρχές 13ου αιώνα, Μαδρίτη, Biblioteca Nacional, fol. 28vb.
4. Ανεικονικές παραστάσεις με λουλούδια και γεωμετρικά θέματα. Άγιος Αρτέμιος στο Σαγκρί της Νάξου (9ος αι.). Λεπτομέρεια από τη διακόσμηση.
5. Εκκλησία της Καππαδοκίας 9^{ος} αι.

Αφορμή για συζήτηση

1. Στην εικόνα του χειρογράφου του 9^{ου} αιώνα εικονίζονται εικονομάχοι να καλύπτουν με ασβέστη την εικόνα του Χριστού. Η πράξη αυτή παραλληλίζεται με τη σταύρωση του Χριστού. Συζητήστε αυτόν τον παραλληλισμό και αιτιολογείστε την άποψή σας.
2. Η εικόνα μας δίνει ιστορικά στοιχεία για την εποχή της. Καταγράψτε τις ιστορικές μαρτυρίες που μας δίνουν οι μικρογραφίες του Χρονικού. Ποια στοιχεία φανερώνουν για το συγγραφέα του πονήματος;
3. Η ύπαρξη στυλιζαρισμένων εικονομαχικών μοτίβων μιλά για την εξάπλωση της εικονομαχίας. Συζητήστε στην ομάδα σας τις επιπτώσεις τους στην τέχνη.

Μια προσέγγιση της εικονομαχίας

2^η ώρα

5^ο φύλλο εργασίας Artful thinking

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

[elaboration game]

«Παρατηρώ»

«Επεξεργάζομαι»

«Ερμηνεύω»

1

2

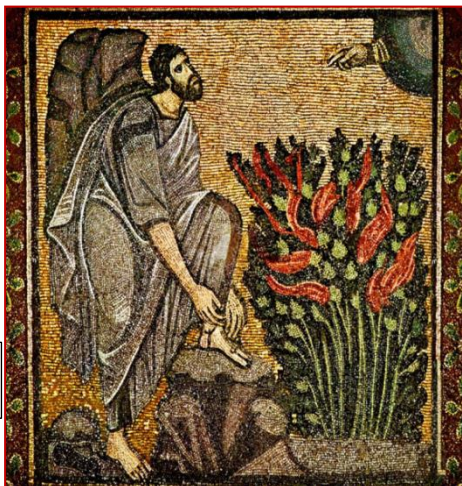
3

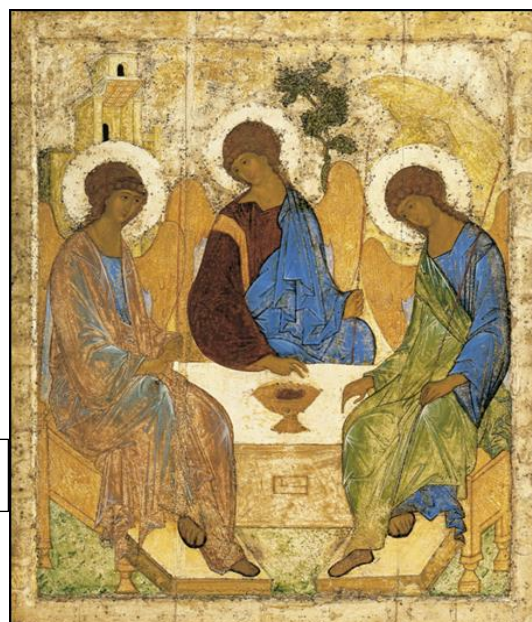
4

5

6

7

1. Θεοί της Αρχαίας Αιγύπτου.
2. Ο Μίθρας, (θεός της Περσίας), γεννάται από την πέτρα, Ρώμη, 180-192 μ.Χ.
3. Ο Ερμής του Πραξιτέλη. Ο Θεός προσφέρει ένα τσαμπί σταφύλι στον νήπιο Διόνυσο, (340 π.Χ.). (Μουσείο Ολυμπίας).
4. Το ανάγλυφο της σκεπτόμενης Αθηνάς, πρώτο ήμισυ του 5ου π.Χ. αιώνα, Μουσείο της Ακρόπολης .
5. Η Άλκηστη, ο Ηρακλής και ο κέρβερος. Νωπογραφία από την κατακόμβη της Via Latina, στη Ρώμη (4ος αιώνας μ.Χ.). Το θέμα της ανάστασης της νεκρής μαγνήτισε το ενδιαφέρον των χριστιανών καλλιτεχνών, ως προεικόνιση της νίκης του θανάτου από τον Ιησού.
6. Ο Μωϋσής μπροστά στη φλεγόμενη βάτο, Σινά, ψηφιδωτό 6ου αιώνα.
7. Φιλοξενία του Αβραάμ, απεικόνιση της Αγίας Τριάδας με τη μορφή τριών αγγέλων, Αντρέι Ρουμπλιώφ.

Λέξεις -κλειδιά
ανεικονική λατρεία, **εικονισμός του Θεού**,
πορτρέτα Φαγιούμ,
αρχαιοελληνική κληρονομιά

Αφορμή για συζήτηση

1. Η αρχαιοελληνική θρησκεία, όπως και πολλές γειτονικές, (αφρικανική, περσική), είναι πολυθεϊστικές. Ο φόβος της επιστροφής στην ειδωλολατρία ποιο ρόλο έπαιξε στη συνείδηση των χριστιανών
2. Θέματα αρχαιοελληνικά μεταφέρονται στον χριστιανικό κόσμο με αλληγορική σημαία. Συζητήστε το στην ομάδα σας και αναζητήστε και άλλες παρόμοιες εικόνες.
3. Ο Θεός της εκκλησίας δεν εικονίζεται. Ο άνθρωπος όμως, επειδή θέλει να βλέπει τον Θεό του, βρήκε αλληγορικούς τρόπους εικονισμού, (φιλοξενία αγγέλων, μενταγιόν θεϊκής παρουσίας). Αιτιολογείστε την παραπάνω θέση.
4. Ο Χριστός, ως θεάνθρωπος, είναι η εικόνα του Θεού στη γη, επομένως μπορεί να αποτυπωθεί η θεανθρώπινη παρουσία του. Συζητήστε στην ομάδα σας τη θέση αυτή.